

פרק (מ"ט) [ג] נביאים.

[א] (ב) ויהי איש אחד מן הרמתיים (שיא א א). ושיה אשר עוד בקשה נפשי ולא מצאתי אדם אחד מאלף מצאתי (קהלת ז כח). מהו כך אלא כשהקביה רואה לדור שירשע, הוא חוזר ומבקש אפילו צדיק אחד שיתלה בשבילו, וכן את מוצא בירושלים שהיו רשעים, ובקש מהן אפילו צדיק אחד שיתלה להם בשבילו, שנאמר שוטטו בחוצית ירושלים וגו' אם תמצאו איש (ירמ' ה א), 'למה שצדיק אחד מעמיד את העולם על יסודו, וכן שלמה אומר כעבור סופה ואין רשע וצדיק יסוד עולם (משלי י כה), שהצדיק מעמיד את העולם על יסודו, כיון שחטאו בימי מיכה היו מקמרין לצלמו של מיכה, (ג) והיה העשן של שילה עולה מן זבחים של הקביה, ועשן צלמו של מיכה עולה מהר אפרים מבית מיכה ומתערבין כאחת, שנאמר עלה עשן באפו ואש ספיו תאכל גחלים בערו מסנו (תהלים יח ט). כביכול חוזר ומבקש אפילו צדיק אחד, כדי שלא יהפוך את העולם, שנאמר אשר עוד בקשה נפשי ולא מצאתי, ואחר כך מצא לאלקנה אדם אחד, ויהי איש אחד: [ב] (ג) ד"א אדם אחד מאלף מצאתי. זה אברהם, והאיך. (ד) אלא צפוי היה עד שלא יעמוד אברהם שיעמדו אלף דור, ואח"כ אברהם, וכן דוד אומר דבר צוה לאלף דור אשר כרת את אברהם (תהלים קה ט). וכיון שראה שאין מהם הנייה, אלא כולם רשעים, קפל אותן (ה) והעבירן מהם עשרים דור, ואח"כ ברא לאברהם, לכך נאמר אדם אחד מאלף מצאתי.

הערות ותקונים

[פ"ג] (ה) ויהי איש אחד ושיה אשר עוד בקשה נפשי ולא מצאתי וגו'. קשה להרוש שאמר איש אחר ועל זה הביא הכתוב אדם אחד מאלף מצאתי. ובכ"ז מן אג"ב הגוי נשתנית ויהי איש אחד וגו' ושיה אשר עוד בקשה נפשי ולא מצאתי, כמה אלפים מישראל היו יושבים בהר אפרים, וכלם היו משתחווים לפסלו של מיכה חוץ מאלקנה, שחי' עולה מדי שנה כשנת להשתחוות ולזבח להי צבאות בשילה, שהיה עולה לשלש רגלים, לפיכך אמר הכתוב איש אחר, המיוחד במקומו להקב"ה, לכך אמר הכתוב אדם אחד מאלף מצאתי ואמר הקב"ה לירמ' הנביא שוטטו בחוצות ירושלים וגו' אם תמצאו איש [ירמ' ה א] ולמה איש, מפני שצדיק אחד מעמיד את כל העולם, שנאמר וצדיק יסוד עולם [משלי י כיה], וכיון שראה שכל ישראל היו משתחווים לפסלו של מיכה ומקמרים לפניו, ולא עוד אלא שעשן פסלו של מיכה, היה עולה מהר אפרים, ומתערב עם עשן הזבחים ועולה למעלה, ועל כן אמר הכתוב עלה עשן באפו [תהלים יח ט], ובקש להפוך כל העולם בשבילו, לכך אמר הכתוב אשר עוד בקשה נפשי ולא מצאתי, אלא אלקנה כדור ההוא בלבד, שג' אדם אחד מאלף מצאתי, הרי איש אחד מן הרמתיים. (כ) והי' העשן של שילה כו' ועשן צלמו של מיכה ומתערבין כאחת. עיון סנהדרין ק"ג ע"ב תניא ר' נתן אומר סגרב לשילה ג' מילין והיה עשן המערכה ועשן פסל מיכה מתערבין זה בזה וע"ש בפירש"י. (ג) ד"א אדם אחד מאלף מצאתי זה אברהם. וכן ב"ר מ"ב אות א' וקה"ד פ"ו פסוק אדם אחד מאלף מצאתי אדם א' מאלף מצאתי זה אברהם. (ד) אלא צפוי היה עד שלא יעמוד אברהם שיעמדו אלף דור ואח"כ אברהם, בכ"ז מן אג"ב כשברא הקב"ה את עולמו צפה וראה את אברהם לסוף אלף דורות אמר הקב"ה ומה אסבל מן אלו הרשעים שמארכינן בעולם, סתי יקום אברהם ליחד שמי הגדול בעולם, אלא הרני משנחו, ומשלשו ומרבעו ומחמשו כדי שימהר לבוא שני רבד צוה לאלף דור אשר כרת את אברהם, לכך אדם אחד מאלף מצאתי האמור כאן הוא אברהם. (ה) והעבירן מהם עשרים דור. צ"ל אתר

(ז) מצא את האדם הגדול בענקים הוא (יהושע יד טו). כך אף אלקנה נמצא צדיק יחירי בכל דורו, וכל מעשיו של אלקנה דומים לאברהם, האיך, אלא אברהם נקרא איש, דכתיב ועתה השב את אשת איש וגוי (בראשית כ ז). ואלקנה כתיב בו ויהי איש, אברהם נקרא נביא, שנאמר כי נביא הוא (שם שט), ואלקנה נקרא נביא, שנאמר ויבוא איש אלהים אל עלי (שיא ב כז), זה אלקנה. אברהם הקנה להקביה שמים וארץ, דכתיב ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ (בראשית יד יט). ז) ואלקנה הקנה להקביה שמים וארץ, שנאמר ושמו אלקנה (שיא א א), שהקנה להקביה שמים וארץ. אברהם נקרא אחד, דכתיב אחד היה אברהם (יחזקאל לג כד), ואלקנה נקרא אחד, דכתיב ויהי איש אחד: [ג] ד"א ויהי איש אחד, וז"ה כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי (ישעי נה ח), אין מידותיו של הקביה במדת בשר ודם, ח) מלך בשר ודם אין אחר ששתמש בשרביטו, ולא ירוכב בסוסו, ח) ולא נקרא אנוסיטוס, כמוהו, אבל הקביה אינו כן, אין עינו רעה על בריותיו, אמר הביה יש לי שרביט אימתי יבוא משה וישחטם בו, שנאמר ויקח מינה את מטה האלהים בידו (שמות ד כ). סוסו סערה, דכתיב הי בסופה וכסערה דרכו (נחום א ג). יבוא אליהו וירכב בו, שנאמר ויהי בהעלות ה' את אליהו בסערה השמים (מ"ב ב א). כסאי, יבוא שלמה וישב עליו, שנאמר וישב שלמה על כסא ה' למלך (דהיא כט כג). שמי, שנאמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (דברים ו ד), יבוא אלקנה הצדיק ויקרא בו, ויהי איש אחד. וכן הוא צווח כי לא מחשבותי וגוי: [ד] ד"א ויהי איש אחד, וז"ה לפי שכלו יהולל איש וגוי (משלי יב ח). י) למה נשתבח שהיה לו שתי נשים שונאות זו לזו, ויכול לעמוד, משל לחבר שצד נחש ונשכו והרגו, ועמד תלמידו וצד שנים ולא ניזק, לפי לשבח, לא לתלמיד, כן אדם הראשון לא יכול לעמוד באשה אחת, יא) אלא ותתן גם לאישה עמה ויאכל (בראשית ג ו), ואלקנה היו לו שתיים ויכול לעמוד בהן, ולו שתי נשים, היו לפי שכלו יהולל איש: [ה] ד"א ויהי איש אחד, וז"ה זכר צדיק לכרכה (משלי י ז), זה אלקנה. ושם רשעים ירקב (שם שט). זה מיכה, י) למה אלא זה נקרא סהר אפרים,

הערות ותקונים

עשרים דור. ו) מצא את האדם הגדול בענקים הוא, הכוונה עפ"י מאמרם ב"ד פ"ד אות ו' א"ר לוי האדם הגדול בענקים זה אברהם. ז) ואלקנה הקנה להקביה שמים וארץ ושמו אלקנה שהקנה להקביה שמים וארץ. בכ"י סן אג"ב ושמו אלקנה. מלמד שהקנה להקביה את נפשו יתר מכל אנשי סקוטו. ח) מלך בשר ודם אין אחר ששתמש בשרביטו. מנהדרין כ"ב במשנה, ועין תנחומא וארא אות י' ובהערות שלי, וש"ס מוסר כ"א אות כ' ובהערות, ועין שמי' ריש פ"ח בסגנון אחר ויש שינויים בנוסחא. ט) ולא נקרא אנוסיטוס כדאורי, היא המלת augustus ע"ש בהערות. ובכ"י סן אג"ב כל אות ג' הוא שם בשיבוש ונלקח בחרס. י) למה נשתבח שהי' לו שתי נשים שונאות זו לזו, בכ"י סן אג"ב הגי' וז"ה לפי שכלו יהולל איש. ולו שתי נשים, ושונאות זו את זו, והיאך יכול לעמוד. יא) אלא ותתן גם לאשה עמה ויאכל. בכ"י סיים וקנסה מיתה לו ולרעהו אחריה. יב) ד"א ויהי איש אחד וז"ה. הוספתי כי הוא מאמר בפני עצמו ומצא לנכון בכ"י כסו שתקתו. יג) למה אלא זה נקרא סהר אפרים כ"י. בכ"י הנוסחא נשתתת.

דכתיב מהר אפרים (ש"א א א). וזה נקרא מהר אפרים, דכתיב ויהי איש מהר אפרים ושמו מיכיהו (שופטים יו א), אלא לא דומין זה לזה, זה מחייב את ישראל בצלמו, וזה מכפר על ישראל, שנאמר ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה (ש"א א ג). יד) מפסח לפסח, שנאמר ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה (שמות יג י). ונוטל שעיר עזים ומקריב הצאת על כל ישראל, לקיים מה שאמר משה יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל ושימו קטורה באפך, וכליל על מזבחך (דברים לג י) לכך נאמר וזכר צדיק לברכה:

פרק נ"א) כתובים.

[א] ה) שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עורי (תהלים קכא א). אמר לו הקב"ה לדוד, עד עכשיו אתה אומר אשא עיני וגו', כבר אמרתי עליך ביד משה וזאת ליהודה וגו' (דברים לג ז), וזאת לדוד שעומד מיהודה, שנאמר שמע ה' קול יהודה (שם שם), שמע ה' קולו של דוד, כשיתפלל לפניך כשירד על גלית, ואל עמו תביאנו (שם שם), ובשוב דוד מהכות את הפלשתי (ש"א יו נז), ידיו רב לו וגו' (דברים שם), אימתי ופלשתים עומדים אל ההר מזה וישראל עומדים אל ההר מזה (ש"א יו ג), ופלשתים עומדים, בזכות אבימלך שכיבד לאברהם, שנאמר ויאמר אבימלך הנה ארצו לפניך בטוב בעיניך שב (בראשית כ טו). וישראל עומדים אל ההר מזה, בזכות אברהם. דיא ופלשתים [עומדים אל ההר מזה] בטוחים על גליות שנקרא זה. שנאמר הראיתם האיש העולה הזה (ש"א יו כה). וישראל עומדין אל ההר מזה, בטוחין על דוד שנקרא זה. שנאמר קום משחהו כי זה הוא (שם טו יב): דיא ופלשתי עומדי על ההר מזה מלאך השטן מסייען, שנאמר ויאמר ה' אל השטן אי מזה תבא (איוב ב ב) וישראל עומדי אל ההר מזה. מלאכי השרת מסייען שנקראו זה, שנאמר וקרא זה אל זה (ישעי' ו ג). דיא ופלשתים עומדים אל ההר מזה. מלאך

הערות ותקונים

למה שזה וזה מסקום אחר, זה הרהיק את ישראל מתחת כנפי השכינה כפסלו, וזה כבר על ישראל בהעלות, שנאמר ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה, והיה נוטל שעיר עזים ומקריב הצאת על ישראל, ומניין ששניהם מסקום אחר, שני ויהי איש מהר אפרים ושמו מיכיהו [שופטים יו א], ואומר ותאיש מיכה לו בית אלהים [שם שם ה], ובאלקנה הוא אומר מהר אפרים ושמו אלקנה בן ירוחם נביא בן נביא צדיק בן צדיק, ועליהם העמיד משה ואמר יורו משפטך ליעקב וגו'. יד) מפסח לפסח. ככ"י ליתא וכן הוכח כן לעיל פכ"ט אות כ"י:

[פ] [א] ה) שיר המעלות וגו' אמר לו הקב"ה לדוד כו'. בכ"י סן אג"כ נשתנה הגי' וכך איתא שם: שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עורי. וזשה ה' עזו למו ומעזו וישועות משיחו הוא [תהלים כח ה], כשראה דוד את גלית הפלשתי ירד למחנת ישראל להרף, ידע כרוח הקודש כי על ידו תהיה ספלתו, ולא ידע מתי, למיכך אמר אשא עיני אל ההרים מאין יבא עורי, באותה שעה אמר לו הקב"ה כבנואם לדוד, כבר הודעתוך ע"י משה ואמרתי לו וזאת ליהודה ויאמר שמע ה' קול יהודה ואל עמו תביאנו (דברים לג ז) כמו שכתוב וכשוב דוד מהכות את הפלשתי (ש"א יו נז), וכל זאת בזכות יהודה אביך, על שתורה על מעשה תסר, למיכך אמר הכתוב וזאת ליהודה, וזה זכות ליהודה ולרעו אתרוי, למיכך אמר דוד בזאת אני

השמן מקסרג על ישראל ואומר לא כך אמרו ישראל בסדבר (נ) ויאמרו זה אלהיך ישראל (שמות לב ד וח), ומלאכי השרת מלמדין עליהם זכות ואומרי לא כך אמרו לך בים, זה אלי ואנוהו (שם טו ב), (נ) כיון שתלה דוד עיניו, וראה פלשתי עומרי אל ההר מזה וגו', התחיל מתיירא ואומר שיר המעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עורי. אמר לו הקביה מתירא את, ואומר מאין יבא עורי, ראה מה אצלך והניא ביניהם (שם שי"א יז ג), זה משם, שנאמר ויקבור אותו בני (דברים לד ו), כבר [על ידי] זה כתבתי ידיו רב לו ועור סצרו תהיה (שם לג ז). עורי מעם הי עושה שמים וארץ:

פרק (נ"א) (נב) תורה.

[א] ויזכור אלהים את רחל (בראשית ל כב). ושיה או נדברו יראי הי איש אל רעהו (מלאכי ג טו). זה יעקב [ורחל], שכך כתיב למעלה מן הפרשה, ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחותה (בראשית לא), (א) מה ראתה לקנאות עכשיו, כשראתה אחותה נכנסת לחופתה לא קנאתה. ועכשיו קנאתה, למה קנאתה, אלא במעשיה הטובים קנאת, אמרה אלולי שהיא צדקת ממני לא היה הקביה נותן לה בנים קודם הימני, לפיכך קנאת במעשיה, שכן כתיב אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת הי כל היום (משלי כג יז), לפיכך ותקנא רחל, ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין סתה אנכי (בראשית שם), אשה שהיא עקרה ואינה יולדת היא סתה, אלא אמרה רחל אם איני יולדת מן הצדיק הזה, אבא משיא אותי לאחר רשע, ואני סתה עמו לעולם הבא. שנאמר ותמות רשע רעה (תהלים

הערות ותקנים

בוסח (תהלים כו ג). ידיו רב לו ועור סצרו תהיה (דברים ליג ז), אימתי כשעה שהעלשתיים עומרים אל ההר מזה וישראל עומדים אל החר מזה (ע"א יז ג) ע"כ. (נ) ויאמרו זה אלהיך ישראל. עיקר הדרשה על מלת זה ובקרא כתיב ויאמרו אלה אלהיך ישראל (שמות ל"ב ד וליב ח') ונתחף להמסדר, וחי תחת מלת, אלהי, ובנחמתי פי י"ח כתיב אף כי עשו עגל מסכה ויאמרו זה אלהיך אשר העלוך מסצרו. אבל לא לזה הכתוב כוון וככ"י נלקח כחפר. (ג) כיון שתלה דוד עיניו כ"י. ככ"י המאמר ששובש והסיום שם באותה שעה תלה דוד עיניו למרום, אמר לו הקב"ה אל תירא עברי דוד פקח עיניך וראה משה כי הוא עומר אצלך, שני והניא ביניהם (שי"א יז ג') ואין גיא אלא משה, שני וקבר אותו בניא (דברים לד ו') וכל אותם ארבעים יום שיצאו המלשתיים למלחמת, משה היה עומד עמם, וזכותו היה מתייש כוחו של גלית ואל פלשתיים, לפיכך רתיבב ארבעים יום (שי"א יז טו), ועל זה נאמר עליו ועור סצרו תהיה דברים ליג ז', ולפיכך הוא אומר עורי מעם הי עושה שמים וארץ.

[פ"ב] (ב) מה ראתה לקנאות עכשיו, כשראתה אחותה, נכנסת לחופתה לא קנאתה ועכשיו קנאתה אלא במעשיה הטובים קנאתה. ככ"י מן אג"כ הוא בסגנון אחר וכך הני' שם : למה קנאה עתה ולא בעת הכנסתה לחופה, מכלל שלא קנאתה באחותה אלא במעשיו הכשרים של יעקב קנאתה ואמרה לא בשביל שאחותי צדקת ממני הקדמתי: להוליד בנים אלא בשביל מעשיו הטובים של יעקב ויראה שמים שבו, ומנין שביעקב קנאתה ולא באחותה, שני אל יקנא לבך בחטאים וגו', לפיכך אמרה ליעקב הבה לי בנים וגו', בשביל זה אמרה לו הבה לי, ולא אמרה הנה לי, מלמד שבאותן שבע שנים שעבר יעקב ברחל, היה מכשיחה ואמר לה, עתיד הקביה להוציא ממני שנים עשר שבטים, אמרה לו אימתי, אמר לה לקץ שאמר לי אבא יצחק, לפיכך אמר יעקב ללבן, הבה את אשתי כי סלאו ימי, מלאו הימים שציוני אבא לעמוד עם

לד כב), לכך אמרה ואם אין מתה אנכי. (ז) ד"א הבה לי בנים. אמרה לו אם מבקש את אני יולדת, כשבקשת עשית צאן שילדו, שנאמר ויחמו הצאן (בראשית ל לט): ד"א הבה לי בנים. אם תבקש את אני יולדת, עשה כשם שעשה יצחק אביך, שריתתה אשתו עקרה והתפלל עליה, שנאמר ויעתר יצחק (שם כה כא), אמר לה יעקב יצחק אבא לא היה לו אלא אשה אחת, לפיכך התפלל עליה, אבל אני יש לי ארבעה נשים, כבר ילדה לאה, אם לא תלד את, יולדת זו, אמרה לו ואם אין אתה מבקש לעשות כיצחק אביך, עשה כשם שעשה אברהם וקניך, ששמע לשרה כשאמרה לו, הנה נא עצרני ה' מלדת (שם טו ב), אף אתה הנה אמתי בלהה בא אליה (שם ל ג). ואבנה אנכי אין אוטר כך, אלא גם אנכי, [גם לרבות] כשם שעשתה שרה: ד"א מה ראתה לומר הבה לי בנים, אלא שנתנבאת שהיא מתה במהרה, שנאמר ואני בבאי מפקד וגוי (שם טז ז). אמרה לו תן לי בנים עד שלא אמות, הה"ד הבה לי בנים (שם ל א), מיד ויחר אף יעקב וגוי (שם שם ב), וכי יש אלהים שני שעושה כלום חוץ מרשותו, התחת אלהים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן (שם שם), ממך מנע אבל ממני לא מנע, אלא כבר נתן לי בנים מלאה, אמר לו הקב"ה, כך אתה מחסד אותה, ואומר לה התחת אלהים, חייך שאני מעמיד ממנה בן שיאמר לאחיו כי התחת אלהים אני (שם נ יט). הן מסיחין הדברים הללו, כביכול הקב"ה מטה אזנו ושומע, וכותב דבריהם, שנאמר או נדברו וגוי (מלאכי ג טו), (ד) כיון שהרגיש הזמן הוציא את ספר הזכרון וזכרה, הוי ויזכור אלהים את רחל (בראשית ל כב): [ב] ה) ד"א ויזכור אלהים, זשי"ה מגורת רשע היא תבואנו (משלי י כד), זה עשו. שהיה מתירא מן הברכות שנמל יעקב, שאמר עכשיו זה מתברך וטוליד בנים הרבה ואיני יכול לו עוד, וכך נעשה, שנאמר ולא יכלה ארץ מגוריהם וגוי (בראשית לו ז), ויקח עשו את נשיו, למה מגורת רשע היא תבואנו ותאות צדיקי יתן, זו רחל שהיתה מתאוה לילד מן יעקב, שנאמר ותרא רחל וגוי (שנו ל א), אף יעקב היה מתאוה

הערות ותקונים

לכן, שני יושבת עמו ימים אחדים, ימים אלו שנים אחדים שאין בהם מספר מפני שאין מספר מעשרה ולמעלה, אבל מעשרה ולמטה אחדים הם, לפיכך אמר יעקב ללבן אעברך שבע שנים ברחל בתך הקטנה ולא אמר לו ששה ולא שמונה, שכן דרך עבד עברי לעבור, שני שש שנים יעבור ובשביעי יצא לחמש, לפיכך אמר לו אעברך שבע שנים, אמרה רחל הבה לי בנים, הבה לי אותן הכנים שאמרת לי באותן שבע שנים שהיית עובר בעבורי, אמר לה בא אביך במרטה והשכיב אצלי לאה, וקבלם היא עצמה, אמרה לו ועדיין אין לה שנים עשר בנים כמו שאמרת, עתה תן לי אלו האחרים שעדיין לא נולדו. אמר לה התחת אלהים אנכי וגוי, אמרה לו א"כ מתה אנכי או שמת כשיראה אבי שאיני יולדת ממך, שאתה צדיק, ושיאני לאחר שיהיה רשע, ואני מתה עמו לעולם הבא כמ"ש תמות רשע רעה, היה ראוי לומר תמית רשע רעה, ומפני מה תמות בעוה"ו ובעוה"ב, לכך נאמר ואם אין מתה אנכי. (ז) ד"א הבה לי בנים אמרה לו, מכאן ער ד"א השני ליתא בכ"י ובאמת אין להם שחר. (ג) יש לי ארבעה נשים, בכ"י אני יש לי שתי נשים אם לא תלד האחת יולדת השני. (ד) כיון שהרגיש הזמן, בכ"י כיון שהגיע הזמן. (ה) ד"א זשי"ה מגורת רשע וגוי זה עשו. בכ"י חסר כל זה ומתחיל במאמר שלאחריו זה

לילד מן רחל, שכל מה שנשתעבר בשבילה נשתעבר, שנאמר אעכרך שבע וגו' והיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה (שם כט יח ויט), וכל זמן שלא ילדה, (ו) לא היה מבקש יעקב לבא לבית אביו, עד שתלד רחל, למה, שאמר בלבו, אם אבא לילך אצל אבא עכשיו יאמר לי לבן, ה'איל ולא ילדה רחל מסך כל השנים האלו, (ז) הניחה כאן, וראה היאך היה סתאווה שילד סמנה, כיון שילד' סיד ויאמר יעקב אל לבן שלחני וגו' (שם ל כה), לפיכך נאמר ותאות צדיקי' יתן : [ג] ד'א ויזכור אל הים את רחל. ושיה יזכור אדיריו יכשלו בהליכתם (נחום ב ו). אדיריו זה יעקב ורחל שזכרן הקב"ה ושילם מהן החשבון שאמר לאברהם. כה יהי זרעך (בראשית טו ה), אלא יכשלו בהליכתם, (ח) שיעקב אמר עם אשר תמצא את אליהך לא יחי' (שם לא לב). והלך אל רחל ולא ידע יעקב, ומי גרם לה שמתה בדרך, שנאמר ואני בבאי מסרן סתה עלי רחל (שם סח ז). ההיד יכשלו בהליכתם, (ט) למה הדבר דומה, לרועה שראה את הזאב שנכנס לחטוף כבש, נטל אבן לזרוק בזאב והלך בכבשה, וכך יעקב קילל, והיה סבור שהוא מקלל ללבן, ולא היה יודע שקללתו הולכת על כבשתו, שנאמר ולא ידע יעקב (שם לא לב). לפיכך סתה בדרך, ולמה סתה בדרך אפרת, אלא אמר הקב"ה בניי צריכין לה, בשעי' שהם חוטאין וגוולין, והיא סוכרת אותי כשם שזכרתיה אני, שנאמר כה אמר ה' קול ברמה נשמע וגו' (ירמ' לא יד), אמר לה סנעי קולך סככי (שם שם טו), ומה שכר יש לה על שנקצרו

הערות ותקונים

יעקב שהיה סתאווה ללדת רחל. (ו) לא היה מבקש יעקב לבוא לבית אביו. בכ"י לא ביקש יעקב לחזור לארץ כנען. (ז) הניחה כאן. בכ"י הניחה. ותלך לעצמך. (ח) שיעקב אמר עם אשר תמצא וגו' והלך אל רחל. בכ"י יכשלו בהליכתם ספני שאמר יעקב אבינו עם אשר תמצא אליהך לא יחיה, והי' סבור ברעתו לקלל את לבן וביתו והלכה הקללה על רחל וסתה בדרך וכה"א ואני בכואי מסרן ארם וגו'. (ט) למה הדבר דומה לרועה כו'. בכ"י משלו משל לרועה שבא זאב לעררו ולקח סשם כבשה אתה. רץ אחריה להצילה והשליך עליו אבן אחת להכות את הזאב, ובא האבן על הכבשה והרגה אותה, כך יעקב אבינו היה סבור לקלל ללבן וביתו כדי שיסתו, וקלל לרחל, ספני שלא ידע כי רחל נגבתם ולפיכך סתה בדרך אפרת, ולמה בדרך אפרת ולא במקום אחר, ואפרת היא רצה, ספני שירע יעקב שיהיו עוסדין ישראל לחטוא באותו מקום, וללקות באותו המקום, וכשיהא שם כליה לבניה והיא עתידה לבנות ולהתחנן עליהם, שני כה אמר ה' קול ברמה נשמע וגו' סנעי קולך סככי וגו', וכל כך למה בשביל שמתה בדרך שבניה עתידין לעבור שם כשילכו בגלות לפיכך פתח הקב"ה ואמר לה כי יש שכר לפעולתך וגו' (ירמ' לא ט"ז) והיינו יסרתו חוסתה (נחום ב' יד), מה חוסתה, כאו שכתוב אם חוסה היא וגו' (שה"ש ח' ט'), לפיכך אמר הכתוב יסרתו חוסתה, יסרתו להם וכתה, והוכן הסוכך (נחום שם), שעתיל להוציא משיח בן דוד ויקבץ אותם, כמ"ש ושכו בנים לנבולם (ירמ' שם) ! מה תראה שהמאמר הוא בכ"י ברחבה קצת ובשניונים גם כ"ס בסה רפתח על הכתוב שהחל לדרוש בו באות ג' מן נחום ב' ו' יזכור אדיריו יכשלו בהליכתם וסיים והיינו יסרתו חוסתה, והוא סיפא דקרא, ומה שהביא שבניה עתידים לעבור שם כשילכו בגלות. עיין כ"ר ספ"ב אות י' מה ראה אבינו יעקב לקבור את רחל בדרך אפרת אלא צפה שהגליות עתידות לעבור שם לפיכך קברה שם כדי שתחא סכקשת עליהם רחמים, ההיד קול ברמה נשמע וגו'. ועיין ססיקתא רבתי פ"ג ססקא כיום השמיני אות ד' על מי הדיבור קברתיה שם ולמה שגלוי

ימיה ומתה בדרך, כדו שתזכור אותי על בני, שנאמר כי יש שכר לפעולתך
נאם ה' [וגו'] ושבנו בנים לגבולם (שם שם טו וטז) .

פרק (נ"ב) [נ"ג] נביאים.

[א] ותדר נדר ותאמר וגו' (שי"א א יא). וזשיה לי גלעד וגו' (תהלים
ס ט), ה) איר ברכיה ארבע כיתות הן, אחת אומרת אין תחית המתים,
אמר הקביה הרי אליהו שהחיה המת שהיה מגלעד, שנאמר ויאמר אליהו
התשבי מתושבי גלעד (מי"א יז א). יבוא ויעיד לי, הווי לי גלעד. ואחת
אומרת אין הקביה מקבל בעלי תשובה. אמר הקביה הרי מנשה כמה הכעים,
כמה הרשיע, וקבלתיו כשעשה תשובה, יבוא ויעיד לי. [הווי לי מנשה].
ג) ואחת אומרת אין הקביה מציל סן האש, אומר הקביה הרי חנניה וחכיריו
הצלתים סן מכבשן האש שהיי מיהודה, שנאמר ויהי בהם מבני יהודה
דניאל חנני מישראל ועזריי (דניאל א ו). הווי יהודה מחוקקי. ג) ואחת
אומרת אין עקרה יולדת, אמר הקביה יבוא אלקנה סהר אפרים, ויעיד על
אשתו שהיתה עקרה וילדה, שנאמר ד) ויהי איש אחד וגו' סהר אפרים
(שי"א א א). הווי אפרים סעווראשי: [ב] ד"א ותדר נדר ותאמר. וזשיה ויהי אלהי
היזכרו (הושע יב) הצבאות ה' אלהי צבאות, שהוא עושה צביונו בצבאות של מעלה
ובצבאות של סטה, והאיך כשבקש עשה צביונו בצבאות של סטה, שנאמר
הקורא למי הים וישפכם על פני הארץ (עמוס ט ו). וכשבקש עשה צביונו
בצבאות של מעלה, שנאמר הכוכבים סמסילותם וגו' (שופטים ה כ). אמרה
לו חנה רבשיע יש לך צבא למעלה וצבא למטה, אם סצבא של סטה אני
תן לי בנים כשם שאמרת, ברוך תהיי סכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה
(דברים ז יד), ואם סצבא של מעלה אני, עשה אות שאהיי קייסת כשם
שלמעלה חיים וקיימין, לכך נאמר ה' אלהי צבאות: [ג] ד"א ותדר נדר
ותאמר אם ראה תראה אני עקרה וציון עקרה, שנאמר רני עקרה (ישעי
נד א), אם ראה לי, תראה אף לציון, וזכרנני, לי, ולא תשכח את אמתך,
לציון: ה) שבע עקרות הן כנגד שבעת ימי בראשית, הראשונה שרה, דכתיב
ותהי שרה עקרה וגו' (בראשית יא ל), כנגד יום ראשון, וסיה נברא ביום
ראשון שמים וארץ, בעלה של זו הקנהה להקביה, שנאמר ברוך אברם לאל
עליון קונה שמים וארץ (שם יד יט). השנייה רבקה, שנאמר ויעתר יצחק

הערות ותקונים

וצפוי לפניו שמוף בית המקדש עתיר לחרב ובניו עתידים לצאת בגולה כו'. ועיין רש"י עה"ת
ויגש ס"ח ז' פסוק ואני בכאי מסרן ודבריו נובעים סן פסיקתא רבתי שם :

[פ'נ"ג] ה) איר ברכיי ארבע כיתות הן. לא נודע לי המקור אנה סצא סמאמר הוה
בשם ר' ברכיי. ובכ"י סן אנ"ב הגיי איר ברכיי ארבעה דברים הללו כנגד ד' כחות. ור"ל רי
דברים היינו גלעד מנשה אפרים יהודה. ג) ואחת אומרת אין הקביה מציל סן האש כו'. הווא
כת הרביעי ויש להציג זה כסוף וכן הווא לנכון בכיי מובא בתתלה והכת שאומרת אין הקביה
סוקר עקרות ואח"כ והכת שאומרת אין הקביה מציל סן האש. ג) ואחת אומרת אין עקרה
יולדת. בכיי והכת שאומרת אין הקב"ה סוקר עקרות. ד) שנאמר ויהי איש אחר. בכיי הגיי
שנאמר ער עקרה ילדה שבעה וגו' [ש"א ב ה], ונאמר ויהי איש אחר וגו'. ה) שבע עקרות הן,

לה' לנכח אשתו כי עקרה היא (שם כה כא). כנגד יום שני, ומה נברא ביום שני, [הרקיע] יהי רקיע בתוך המים. [ויהי טבריל בין מים למים] (בראשית א ו). ו אף רבקה הוליד שנים יעקב ועשו, שנאמר ואבדיל אתכם מן העמים (ויקרא כו). השלישית לאה, שנאמר וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה (בראשית כט לא), כנגד יום שלישי, וכתוב בו תדשא הארץ דשא (שם א יא). וראובן בנה של לאה היה, שנאמר וילך ראובן בימי קציר חטים (שם ל יד). הרביעית זו רחל, כנגד יום רביעי, ומה נברא בו, שמש וירח וכוכבים ומזלות, שנאמר ויאמר אלהים יהי מאורות (בראשית א יד), ועמד יוסף בנה של רחל, והן השתחוו לו, שנאמר והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לו (בראשית לו ט). החמישית זו חנה כנגד יום חמישי, ומה נברא ביום חמישי, ועוף יעופף על הארץ (בראשית א כ). וכן היה שמואל בנה של חנה, כעוף הזה הפורח מסקום למקום ומסדינה למדינה וסופו חוזר לקנו, וכך היה שמואל עוסק בעסקיהם של ישראל, והולך בכל המקומות, שנאמר והלך מדי שנה בשנה וגומר, ותשובתו הרמתה כי שם ביתו (שיא ז טו ויו). ה הששית זו הצללפונית אמו של שמשון, שנאמר ושם אחותם (הצללפונית) [הצללפוני] (דהיא ד ג), כנגד יום ששי, ומה נברא ביום ששי, אדם, ומה היה לאדם, מת ביד אשתו, שנא' ולאדם אמר וגו' (בראשית ג מז), ושמשון בנה מת על ידי אשתו, שנאמר ויאהב אשה בנחל שורק ושמה דלילה (שופטים טו ד). ויאחווהו פלשתים וינקרו את עינו (שם שם כא). ט השביעית זו ציון, כנגד יום השביעי, ומה כתיב בו, וינח ביום השביעי (שמות כ יא), וציון זאת מנוחתו עדי עד (תהלים קלב יד), לכך אמר ישעיה רני עקרה לא ילדה וגו' (ישע' נד א):

פרק (נ"ג) [נ"ד] כתובים.

[א] שיר למעלות אשא עיני [אל ההרים מאין יבא עורר] (תהלים קכא א). ושיה ישלח עורך מקדש [ומציון יסעדך] (שם כ ג). ה בשעה הערות ותקונים

בכ"י הגי' שבע עקרות כרא הקב"ה כנגד ו' ימי בראשית. ו אף רבקה הוליד שנים יעקב ועשו שני ואבדיל אתכם מכל העמים. בכ"י הגי' שילדה שנים בבטן אחד טמא ואחד טהור, וכא הקב"ה והבדיל ביניהם, שני להבדיל בין רטמא ובין הטהור [ויקרא י י]. וכיום השני כתיב יהי רקיע וגו' ויהי טבריל וגו', ז וכן ה' שמואל כעוף הזה כו'. בכ"י שהיו קל כעוף ללכת מסקום למקום, לשוט בכל ישראל להוכיחם ולהדריכם בדרך ישראל, ולשפוט להם משפט אמת, שנאמר והלך מדי שנה בשנה וגומר. ח הששית זו הצללפונית אמו של שמשון. בגמרא ביב צ"א ע"א אמיה דשמשון צללפונית, ועיין מדרש משלי פליא ובהערה מ"ה והיא היתה אשת מנוח, וכתוב ויהי איש אחר מצרעה ושמו מנוח ואשתו עקרה ולא ילדה (שופטים יג ב). ט השביעית זו ציון כנגד יום השביעי. בכ"י מן אניב הנוסח מן עקרה השביעית משונה מן נוסח אשר לפנינו בגרסא, והוא בסגנון אחר, ויש הברל רב ביניהם, וכך איתא שם: השביעית היא ציון, שכתוב ולציון יאמר איש ואיש וילד בה [תהלים פו ה], זה משיח בן דוד ומשיח בן יוסף, וכתוב והסר עליו כהסר על הכבוד [זכרי' יב י]. כא וראה שכל שש עקרות הללו לא ילדה אלא נביאים ונשיאים, אבל ציון לא תלד אלא מלכים ושלמים, ולא זו בלבד, אלא הקב"ה משרה שכינתו בתוכה, שנאמר זאת מנוחתו עדי עד [תהלים קלב יד]:

[פנ"ד] ה' בשעה שיבוא הקב"ה לגאול את ישראל אינו גואלן אלא מציון. בכ"י מן

שיבוא הקביה לגאול את ישראל אינו גואלן אלא מציון, למה שמתחילה ששם נשתכלל העולם, שנאמר מציון מכלל יופי אלהים הופיע (תהלים נ ב), אימתו, ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזתים (זכרי' יד ד), (ישראל אומרים אשא עיני וגוי (תהלים קכא א), ויצא ה' ונלחם בגוים ההסוגי (זכרי' שם ג). לכך נאמר ישלח עורך מקדש, לפיכך רוח הקודש צווחת ואומרת מי יתן מציון ישועות ישראל (תהלים יד ז): [ב] ד"א שיר למעלות אשא עיני [אל ההרים] נ בשעה שברח יעקב מן לבן, והלך לו ויושב בהר, ושמע לבן והשיגו, שנאמר וישג לבן את יעקב ויעקב תקע את אהלו בהר (בראשית לא כה). והיה לבן מבקש לילך ולהרוג ליעקב, שכן משה אומר ארמי אובד אבי וגוי (דברים כו ה). ומה הוא כן, אלא מן לבן הארמי אבד יעקב אבינו, התחיל יעקב אומר אשא עיני וגוי. והקביה הלך כביכול ונגלה לרשע ועשה עצמו שלוח, בשביל לעשות צרכו של יעקב, שנאמר ויבא אלהים אל לבן וגוי (בראשית לא כד), ולא עשה אלא ה' ל לבן ולא הזיקו כלום, ובא לו עשו, שנאמר וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא וגוי (שם לג א). התחיל מתירא שנאמר ויירא יעקב מאוד (שם לב ח), אמר לו מי שהצילך מן לבן הוא יצילך היסני, שנאמר אשריך ישראל מי כמורך וגוי (דברים לג כט):

הערות ותקונים

אנ"כ הגוי אמרו חכמים בשעה שיבא הקב"ה לגאול את ישראל. ועיין שו"ט מומזר י"ד אות ו' פסיק מי יתן מציון ישועות ישראל, א"ר לוי כל הברכות והמונות והנחמות שמביא הקביה על ישראל מציון מביאן ועיש בהערה כ"ב. נ ד"א שיר למעלות בשעה שברח יעקב. ככ"י הגוי נשתנית: ד"א שיר למעלות אשא עיני וגוי. ושיה וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא וגוי (בראשית לג א), מלמד שבשעה שברח יעקב מאת לבן שמע לבן ורף אחריו והשיגו, שנאמר וישג לבן את יעקב, [בראשית לא כה], והיה בדעתו של לבן להרוג את יעקב, אלא שנתפחד מפני שני דברים, מפני שאמר לו הקביה השמר לך מן הרב רעם יעקב מסוב עד רע [בראשית לא כד], ומפני שהיה עשו בא לקראתו בארבע מאות איש עמו, אמר לבן הרשע ברעתו אם אני הורגו, יבא עשו הרשע בעלילה ובדין ויהרג אותי, כי הוא גואל הדם, ויכרת שמי ושם ורעי, לפיכך הלך לו ולא עשה לו כלום, שנאמר וילך וישב לבן למקומו ויעקב הלך לררכו וגוי [בראשית לג א ב], וכשנפטר מלבן הרשע פגע בו סמאל מלאך שד עשו, כמו שנאמר ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו [בראשית לב כד], מלמד שרצה להרגו, ולא היה בו כח, מפני שיעקב אבינו מזויין, תמלין בראשו וכורועו, וציצית בכנדרו, וזכותו וזכות אבותיו, ההיד וירא כי לא יכול לו [שם שם כה] ועל זאת לא היה בו כח לעמוד לפני יעקב מפני שיעקב היה אוחזו בכח גדול והוא סתתן ואוכר שלחני כי עלה השחר (שם שם כז), והוא אוכר לא אשלחך כי אם ברכתני [שם שם]..... אלא מי שיש יכולת כזו, וושיה וישר אל מלאך ויוכל [הושע יב ה], מיר אמר לו הקביה ליעקב לא יעקב יאמר עוד שכתב כי אם ישראל כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל [בראשית לא כט], וכשנמלט מזה פגע בעשו הרשע, שני וישא יעקב עיניו והנה עשו בא וגוי [בראשית לג א]. וכשראה יעקב לעשו וחילו, נפתח ונתירא מכנו שנאמר וירא יעקב מאד וייער לו [שם לב ח], איל הקב"ה מי שהצילך מיר לבן הארמי, ומיר המלאך שרצה להשתותך הוא יצילך מיר עשו, שנאמר כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל [שם לא כט], עם אלהים, זה המלאך ועם אנשים זה לבן ועשו, לפיכך בא משה ואמר אשריך ישראל מי כמורך [דברים לג כט]. ע"כ הוא בכ"י ולפנינו בנרפס אין זכר מכל זה :